

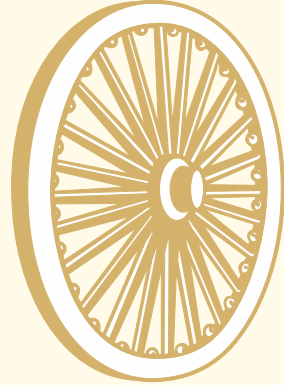
બુદ્ધજીવન - ચિત્રાવલી

આચાર્ય શ્રી સત્યનારાયણ ગોયન્ડા

બુદ્ધજીવન-ચિત્રાવલી

આચાર્ય શ્રી સત્યનારાયણ ગોચન્કા

વિપશ્યના વિશોધન વિન્યાસ
ધમ્મગિરિ, ઈગતપુરી

© વિપશ્યના વિશોધન વિન્યાસ
સર્વાધિકાર સુરક્ષિત

પ્રથમ સંસ્કરણ : ૨૦૦૮

મૂલ્ય : રૂ. ૩૩૦.૦૦

ISBN 978-81-7414-299-3

પ્રકાશક :

વિપશ્યના વિશોધન વિન્યાસ

ધમ્મગિરિ, ઈગતપુરી-૪૨૨૪૦૩

જિલ્લો-નાસિક, મહારાષ્ટ્ર

ફોન : ૦૨૫૫૩-૨૪૪૯૯૮, ૨૪૪૦૭૬,

૨૪૪૦૮૬, ૨૪૪૧૪૪, ૨૪૪૪૪૦,

Email : vri_admin@vridhamma.org

Website: www.vridhamma.org

મુદ્રક :

મિનલ એન્ટરપ્રાઇઝેસ

૩૧૩, જોગાની એસ્ટેટ, જે. આર. બોરિયા માર્ગ,

લોઅર પરેલ, મુંબઈ - ૪૦૦૦૧૧

અનુક્રમણિકા

ભૂમિકા.....i	
૧. ચાર નિમિત્ત.....૧	
૨. શ્રમણ વેશ ધારણ કર્યો.....૩	
૩. મગધની યાત્રા.....૫	
૪. ઉદ્ધક રામપુત.....૭	
૫. સુજાતાની ખીર.....૯	
૬. પાંચ સ્વપ્ન.....૧૧	
પહેલું સ્વપ્ન.....૧૧	
બીજું સ્વપ્ન.....૧૩	
ત્રીજું સ્વપ્ન.....૧૩	
ચોથું સ્વપ્ન.....૧૩	
પાંચમું સ્વપ્ન.....૧૩	
૭. માર પરાજિત.....૧૫	
— મારકન્યાઓનો દુષ્પ્રયત્ન નિષ્ફળ.....૧૫	
૮. સમ્યક્ સંબોધિ.....૧૭	
— પ્રત્યવેક્ષણ	
૯. તપસ્સુ અને ભલ્લિક.....૧૯	
૧૦. ધર્મચક્રપ્રવર્તન.....૨૧	
— ચાર આર્યસત્ય	
— ભ્રાંતિઓ	
૧૧. જાઓ ધર્મદૂતો! ધર્મપ્રચારણ માટે વિચરણ કરો!..૨૩	
— દુષ્પ્રચાર	
૧૨. રાહુલની પ્રવ્રજ્યા.....૨૫	
૧૩. અનાથપિંડિક.....૨૭	
૧૪. પટાચારા.....૨૯	
૧૫. કિસા ગોતમી.....૩૧	
૧૬. ચમત્કાર પર પ્રતિબંધ.....૩૩	
૧૭. અછૂત કન્યા.....૩૫	
૧૮. બે હાંડલી.....૩૭	
૧૯. અક્કોસ ભારદ્વાજ.....૩૯	
૨૦. અંગુલિમાલ.....૪૧	
૨૧. ચિંચા માણવિકા.....૪૩	
૨૨. નાલાગિરિ.....૪૫	
૨૩. શાક્ય અને કોલિય.....૪૭	
૨૪. રોગીની સેવા.....૪૯	
૨૫. ઉત્તમ બ્રાહ્મણ સુનીત.....૫૧	
૨૬. બોધિ રાજકુમાર.....૫૩	
૨૭. સોણ અને ઉત્તર.....૫૫	
	વિપશ્યના: સંક્ષિપ્ત પરિચય.....૫૯
	બુદ્ધવાણી સુરક્ષિત.....૬૦
	વિપશ્યના સાધના કેન્દ્ર.....૬૧

ભૂમિકા

“બુદ્ધજીવન-ચિત્રાવલી” ની પ્રસ્તુત ચિત્રાવલી સંક્ષિપ્ત નહીં, બલ્કે અતિ સંક્ષિપ્ત છે. ગોરાઈની ચિત્રશાળામાં જે “બુદ્ધજીવન-ચિત્રાવલી” ચિત્રિત છે તે આનાથી વિસ્તૃત અવશ્ય છે, પરંતુ વસ્તુતઃ તે પણ છે તો સંક્ષિપ્ત જ. પૂર્ણ “બુદ્ધજીવન-ચિત્રાવલી” બહુ વિશદ છે. તેના તથા તે સંબંધી પૂર્વજીવનની ઘટનાઓના ચિત્રણથી કોઈપણ દૂરદર્શન દ્વારા ૧૦૦૦ થી વધુ ધારાવાહિક બની શકે!

બુદ્ધ અને બુદ્ધના ઉપદેશને લઈને આપણા દેશમાં ઘણી બધી ભ્રાંતિઓ ફેલાયેલી છે, તેનું નિરાકરણ અને તથ્યોનું ઉદ્ઘાટન થવું આવશ્યક છે; સાધકને માટે તો અત્યંત આવશ્યક છે. અન્યથા તે ભ્રાંતિઓમાં જ અટવાયેલો રહેશે. વાસ્તવિકતાને જાણી જ નહીં શકે. પ્રસ્તુત “બુદ્ધજીવન-ચિત્રાવલી” થી બધી નહીં પણ થોડીક ભ્રાંતિઓથી તો છુટકારો અવશ્ય મળશે.

જેમકે — આખરે તેણે રાજકીય વૈભવ, સુંદર યુવાન પત્ની અને નવજાત શિશુને ત્યાગી, વૈરાગીનું કષ્ટમય જીવન શા માટે અપનાવ્યું? પોતાના પરિવારજનો સાથે કોઈ ઝગડો થયો ન હતો, કે કંટાળીને તેણે ગૃહત્યાગ કર્યો. એ બધાં સાથે તેના સારા સંબંધો હતા. એ જ કારણે જ્યારે તેણે સાર્વજનીન દુઃખનિવારણ-વિદ્યા ખોળી કાઢી ત્યારે એને અન્ય અનેક દુઃખિયારાંની સાથોસાથ પોતાના સ્વજનો-પરિજનોને પણ વહેંચી.

તેની શોધ એક માત્ર ઉદ્દેશ્ય એ સચ્ચાઈને પ્રકાશિત કરવાનો હતો કે પ્રાણીનાં દુઃખોનું ખરું કારણ અને તેના નિવારણનો ખરો ઉપાય શો છે? એ ખોજમાં જ તેણે પોતાના જીવનનાં છ વર્ષ કઠોર પરિશ્રમ, પુરુષાર્થ અને પરાક્રમમાં વિતાવ્યાં અને અંતે સમસ્યાનો ખરો ઉકેલ શોધી કાઢ્યો. પુલ્લે અનનુસ્મૃત્તેસુ ધમ્મેસુ — જે સચ્ચાઈ અગાઉ ક્યારેય સાંભળી નહોતી તે પ્રગટ થઈ ગઈ.

એ સચ્ચાઈ ન તો સમાજમાં વ્યાપ્ત હતી કે ન આધ્યાત્મના ક્ષેત્રમાં તેનો પ્રયોગ હતો. તો શી રીતે સાંભળે? કોની પાસેથી સાંભળે? જોઈએ, બુદ્ધના સમયે ભારતની આધ્યાત્મિક પરંપરાઓમાં કઈ સચ્ચાઈ પ્રચલિત હતી અને

કઈ સચ્ચાઈ પ્રચલિત હોવી તો દૂર પણ વિજ્ઞાપ્ત પણ નહોતી.

એ દિવસોની લગભગ બધી જ પરંપરાઓમાં આ માન્યતા બહુ પ્રચલિત હતી કે —

છ ઈન્દ્રિયો (આંખ, નાક, કાન, જીભ, ત્વચા અને માનસ)નો તેના પોતપોતાના વિષયો (રૂપ, ગંધ, શબ્દ, રસ, સ્પર્શવ્ય પદાર્થ અને ચિંતન) સાથે સ્પર્શ થતો રહે છે. તેને કારણે તૃષ્ણા — એટલે કે ‘પ્રિય’ને જાળવી રાખવાની કે વધારવાની રાગમયી તૃષ્ણા; અને ‘અપ્રિય’ને દૂર હટાવવાની દ્વેષમયી તૃષ્ણા — જાગતી રહે છે.

સ્પર્શને કારણે જ્યાં રાગ-દ્વેષ જાગ્યો ત્યાં જ દુઃખનો આરંભ થયો. જાગેલા પ્રત્યેક રાગ-દ્વેષ દુઃખ જ પ્રગટ કરે છે. તેથી એ સર્વવિદિત ઉપદેશ પ્રચલિત હતો કે ઈન્દ્રિયો દ્વારા વિષયોનો સ્પર્શ થાય તો તૃષ્ણા — એટલે કે રાગ-દ્વેષ જાગવા ન દો. ઐન્દ્રિય વિષયો સાથે સંપર્ક થતાં રાગ-દ્વેષની પ્રતિક્રિયા ન કરો.

સંબુદ્ધની સર્વજ્ઞતા કહે છે કે આ તો કેવળ ભાસમાન સત્ય છે; પરમ સત્ય નથી, અંતિમ સત્ય નથી. અધૂરું સત્ય છે, પૂર્ણ સત્ય નથી. અધૂરા સત્યના પાલનથી અધૂરો લાભ જ થશે. પૂર્ણ લાભ ન થઈ શકે.

અંતિમ અને પૂર્ણ સત્ય એ છે કે સઠાયતનપચ્ચયા ફસ્સો, છ આયતન એટલે કે ઈન્દ્રિયોનો સ્પર્શ તો ઠીક, પરંતુ ફસ્સપચ્ચયા વેદના, એટલે કે ઈન્દ્રિયોનો પોતાના વિષયો સાથે સ્પર્શ થતાં શરીરમાં કોઈ ને કોઈ વેદના (સંવેદના) થાય છે અને ત્યારે વેદનાપચ્ચયા તણ્હા, સંવેદનાની અનુભૂતિ થતાં તૃષ્ણા જાગે છે.

આનાથી સ્પષ્ટ થયું કે ફસ્સપચ્ચયા વેદના, એટલે કે સ્પર્શ થતાં જે સંવેદના થઈ તેનું જ્ઞાન ન થાય તો આપણે મૂળને ભૂલીને ડાળખીઓમાં જ અટવાયેલાં રહીએ છીએ.

સ્પર્શ થતાં જે શારીરિક સંવેદના પ્રગટ થાય તેના પ્રત્યે સજાગ રહીએ